

Зміст

Чоловік, який впав з верхньої полиці	9
Богдан	18
Регіон	27
Кров	46
План № 2	51
Венера Мілевська	56
Як казав мій дід	75
Місія «Марія на яблуні»	80
От питання	108
Персонаж	114
Не все так однозначно	117
Як мовчить Косовиця	127
Особливість	135
Усміхнені люди	140
А тепер усе інакше	145
В'язень	155
Кишеньковий злодій	168

Лерус	172
З нами житиме еласмотерій	177
Роман Голубовський	186
Вечірка	188
<i>Подяки</i>	206

Чоловік, який впав з верхньої полиці

Частина 1

Я прокинувся від того, що впав з верхньої полиці. Летіти було недовго, а вдаритись об стіл — боляче. Та найбільше я побоювався, що розбуджу сусідок по купе й вони злякаються. Бо не кожної ночі повз тебе пролітає незнайомий чоловік з голим торсом, хай навіть доволі привітний. Та сусідки міцно спали під стукіт коліс. Я виснував, що звук мого падіння попав у такт із цим стукотом і не стривожив слуху жінок, при звичаєного до монотонного повторюваного шуму. Так мені щастило не завжди — найчастіше я когось будив. Надто вразливі жінки могли верещати на весь вагон, агресивні чоловіки — сприйняти як загрозу й кидатись до мене битися, хтось міг чіплятися з надмірною допомогою, хтось до ранку роздавав поради, як уникати падіння з верхніх полиць. Але найгірше було, коли в купе були діти: вони починали плакати, а тоді прокидався уже цілий вагон, мовчки звинувачуючи у цьому мене. А я що? А я сам впав — мені ж навіть гірше за інших. Цього разу пощастило: у купе, окрім мене, були тільки дві жінки, ще й з міцним сном.

Я взув шльопанці, футболки вдягати не став — хто мене побачить, якщо всі сплять? Вийшовши з купе, я замуликав собі «На швидких поїздах». У загальному проході стояв чоловік. Коли він побачив мене, то вдав п'яного й почав хитатись.

Я сходив у туалет, а коли повернувся, чоловік усе ще стояв на тому самому місці й удавав п'яного. Мені це видалось потішним, і я почав повторювати за ним. Це навіяло спогади з дитинства — коли тілом піддаєшся на хитавицю потяга, хитаєшся разом з вагоном, і щоразу тебе розхитує сильніше й сильніше. Я стояв і хитався. Чоловік за кілька купе від мене теж стояв і хитався. Вагон хитався і хитав нас обох. Це було весело, я захопився цією грою, і, мабуть, тому навіть не почув, коли вони підійшли до мене ззаду й натягли мішок на голову.

Спершу я хотів закричати, але згадав усіх цих людей, які мирно спали у своїх купе, і передумав. Тоді вирішив мовчки вирватись, але мене схопили за руки й дещо по-аматорськи спробували їх заламати. Якби я доклав більше зусиль, то міг би викрутитись, але мені стало цікаво, що буде далі, тож я скорився. Мене повели спершу проходом, тоді вивели в тамбур, тоді перевели в інший вагон, знову проходом і тоді — у купе, посадили на незастелене спальне місце. Повітря в купе було важким, пахло їжею й пивом, ніби хтось щойно закінчив пізню вечерю. Я вже запланував, що, коли мені знімуть мішок і переді мною опиниться чиєсь обличчя, то агресивно у нього плюну, як це роблять у кіно. Але темний мішок ніхто знімати не збирався. Я чув, як вони (схоже, їх було троє) перешіптуються між собою, ніби щось вирішують. Заговорив жіночий голос ліворуч від мене:

— Тобі, мабуть, зараз страшно, і це нормально, — та мені не було страшно, бо, коли ти періодично падаєш з верхніх полиць, відчуття страху притуплюється. — Але боятись не слід, ми — твої друзі, хоч ти цього поки й не знаєш. У нас є дещо спільне, навіть якщо це й не зовсім очевидна риса. І об'єднує нас із тобою...

— Чекайте, чекайте! Зараз вгадаю! — перервав я промову. Мені захотілось повправлятись у відгадуванні.

— Ну, спробуй.

— Нас об'єднує шрам на вказівному пальці лівої руки?

— Ні, інше.

— Ми всі п'ємо чай, не виймаючи ложки?

— Ні.

— Чому ні? Я — так, — заговорив чоловічий голос з іншого боку від мене.

— Але зараз ми не про це.

— Ми відпочивали на Тарханкуті у дві тисячі восьмому?

— Теж ні, — голос жінки був дещо нетерплячий. — Це була остання спроба. Краще я продовжу й перейду до справи. У мене це сталось уперше, коли я була маленькою дівчинкою. Я тоді їхала на море з батьками й дуже хотіла спати на верхній полиці. Після цього мене ще довго не пускали нагору.

— А в мене це сталося вперше, коли я їхав на футбол у Донецьк, — почувся той самий чоловічий голос. — Я тоді був трохи п'яний, тож помітив, що зламав носа, вже на ранок.

— А я вперше впав нещодавно, — це був ще один чоловічий голос, лагідніший, він звучав з верхньої полиці. — Свідки казали, що я лаявся, коли падав.

— Тепер ти розумієш? — знову говорила жінка. — Ти такий не один, нас таких багато. Окрема спільнота. Хоч нас, окрім цього, нічого не поєднує, але це дуже сильна риса, я б навіть сказала, визначальна. І саме тому ми всі тут.

— Але як ви... — я був дещо збентежений, мені бракувало деталей, щоб скласти повну картину. До того ж я нічого не бачив.

— Яюсь під час нічної поїздки у мене було безсоння, я стояла в загальному проході й дивилась у темне вікно. Тоді почула звук падіння в одному з купе й побігла туди. Так я познайомилася з Андрієм.

— Це я, — сказав чоловічий голос збоку.

— Ми обмінялись контактами і в наступних своїх нічних поїздках ходили вагонами й прислухались, чи, бува, ніхто не падає. Іноді мимоволі нам допомагали провідники, які обговорювали між собою такі курйози — падіння з верхніх полиць. Їм це, бачте, смішно. Так ми виходили на нових людей, що долучалися до нас. Але все було якось повільно, поки ми не зустріли Данила.

— Привіт! — почув я той самий лагідний голос з верхньої полиці.

— Данило працює в Укрзалізниці й має доступ до внутрішніх реєстрів. Виявилось, що провідники вносять у систему кожен випадок падіння з верхніх полиць. Данило зміг витягнути базу даних з усіма зафіксованими падіннями, і наша спільнота дуже швидко розрослася до кількох тисяч людей по всій країні. Але найважливішим було навіть не це. Завдяки базі даних ми змогли порахувати, скільки падінь було зафіксовано за кожним пасажиром.

Жінка багатозначно замовкла, і я здогадався, куди вона хилить.

— То в мене непоганий результат? — моєї усмішки під мішком вони не бачили.

— Жартуєш? Та ти — легенда! Ми вже доволі довго за тобою спостерігаємо. І не ображайся, але нам навіть вдалося зняти на камери кілька твоїх падінь. Вони — чудові. Холоднокровні, зібрані, максимально акуратні, обережні й тихі — ці твої падіння. Ми просто у захваті.

— У мене навіть футболка з тобою є, — сказав чоловічий голос згори, — дивись.

— Так, подивись, яка класна!

— Але в мене мішок на голові...

— Точно, вибач!

Мішок зняли, і я нарешті побачив трійцю моїх викрадачів — жінку й двох чоловіків. Це були цілком звичайні люди, яких би ніколи не виокремив серед натовпу на вокзалі. Жінка була в темних окулярах, одягнена у все чорне, мала коротке чорне волосся. Вона не була вродливою, проте досить харизматичною. Чоловік, що сидів біля мене, Андрій, виявився тим самим, що вдавав п'яного. Зараз він усміхався до мене й похитувався в такт вагона, тримаючи в руці пляшку пива — таки не вдавав. Чоловік, чий голос я чув згори, Данило, зістрибнув, сів навпроти й показав мені свою футболку. На ній графічно було зображене порожнє купе, за вікном якого виднілися астероїди, що палають і несуться на землю, а в купе — людина, справді дещо схожа на мене, яка спокійно спить під час падіння з верхньої полиці.

— А ми можемо в кінці поїздки обмінятися футболками, як футболісти після матчу? — запитав я.

— Це навряд, — відповів Данило, — ти ж без футболки.

— І ми тут не для того, щоб дарувати тобі футболку, — продовжила жінка. — Ми тут, щоби принести тобі дещо більше. У тебе є незвичний дар, який просто так у цьому житті нікому не дається. Ти народжений для великих справ. І в нас немає сумнівів, що ти є саме тою людиною, на яку ми всі чекали. Людиною, яка поведе вперед нашу спільноту. Бо саме ти — наш Люк Скайвокер. Ти — наш Томас А. Андерсон. Ти — наш Тайлер Дерден. Ти потрібен нам, а ми потрібні тобі.

Жінка тричі постукала кісточками пальців по дверях, вони відчинились, у купе зайшла провідниця. Вона принесла чай у фірмовому підскляннику та вафлі «Артек» і віддала все це мені. Тоді підморгнула жінці в чорному, вийшла й зачинила за собою двері.

— То що скажеш? Нам потрібен лідер.

Я поставив чай на столик, навіть не надпивши. Не тому, що не хотів пити, просто знав, що він поки дуже гарячий, тож побоювався обпектись — це зіпсувало би весь пафос моменту. Та й від цієї незвичної інформації і виявленої мені честі моя нервова система вимагала відпочинку для відновлення.

— Можна, я трохи посплю, а тоді відповім?

— Так, звісно, — жінка ніби була готова до такого мого запитання, вона показала пальцем вгору. — Тут на тебе чекає затишна верхня полиця з уже розстеленою постіллю. Прошу, вмощуйся зручно й ні про що не хвилюйся.

Я скинув шльопанці, заліз на полицю і вже за мить спав сном праведника.

Частина 2

Я прокинувся від голосу провідниці, яка констатувала, що вже за годину — кінцева станція, тому треба вставати й здавати їй постіль. Я поглянув на своїх сусідів по купе: усі троє сиділи знизу й дивились на мене сонно й дещо розчаровано. Очевидно, очікували, що я впаду з верхньої полиці й вони побачать моє падіння наживо. Проте в розмові вони не виявили ні свого бажання, ні розчарування.

Коли я зліз, почали накривати на стіл. Постелили газету, на неї поклали варені яйця, кілька огірків та помідорів, сірникову коробку з сіллю, поставили «Живчик».

— Отож, — продовжила жінка в чорному, ніби наша розмова й не переривалась, — коли я вперше впала, то розбила татову пляшку пива, яка стояла недопитою на столі. Мені тоді добряче влетіло від тата, і вилазити на верхню полицю він більше не дозволяв. Постійне лежання на нижній полиці й тверда батьківська рука виростили в мені несвідоме

бажання підкорятись у стосунках сильним владним чоловікам. Тому навіть зараз, у дорослому віці, це падіння неабияк псує мені життя.

— Коли я розбив носа після падіння, — заговорив чоловік, що похитувався, Андрій, — замість того, аби відвідати «Донбас Арену», мусив відвідати донецьку лікарню. Тоді мені так і не вдалося побувати на футболі в Донецьку, а потім це стало й зовсім неможливо. І це мене досі гризе.

Я поглянув на третього пасажира — того, що у футболці зі мною. Він трохи зашарівся:

— А в мене нічого такого, впав та й впав. Просто дуже люблю протестні рухи, я трохи анархіст.

— У більшості членів нашої спільноти після падіння з верхніх полиць залишилися шрами, — продовжила жінка. — І це не обов'язково шрами на тілі, це можуть бути набагато серйозніші, внутрішні травми. Ми всі прагнемо помсти і маємо кому мститись. Наш спільний кривдник — це Укрзалізниця. Це корпорація, яка дбає лише про те, щоб довести тебе з одного пункту в інший, і ніяк не дбає про тебе. Усі ми для неї — лише вантаж. Жодного людського ставлення. Ця волога постіль; ця неможливість відчинити вікно, бо воно завжди заїдає; ці короткі полиці, не розраховані на високих людей, а тому — ноги, які виглядають у проходах плацкартних вагонів; це приниження твоєї гідності через необхідність розділити один тісний простір із незнайомими людьми; ці недоспані години до кінцевої станції через вимогу здавати постіль; ця черга в туалети через санітарні зони; цей злив води в туалеті, через який ти бачиш залізничне полотно на швидкості...

— А мені подобається цей пункт... — зауважив Андрій. — Добре, мовчу.

— ...ці гнуті рейки, стрьомні шпали; цей образ провідниць, на якому колись зробила кар'єру Верка Сердючка; ця

назва «Південно-Західна залізниця», яка закарбувала колоніальний статус країни й ніяк не зникне. Та найважливіше — наші падіння. Їх не бентежить, як складається життя людей після того, як ті падають з верхніх полиць. Вони не надають жодної психологічної підтримки. Вони не створюють жодних гуртків, де люди могли б обговорити свої проблеми. А ці списки, які вони ведуть, — вони їх збирають для статистичного аналізу, щоби знати, яка частка падінь завершується позовом до суду. І тут все дуже погано, бо майже ніхто не позивається. А ті дві справи, які відбулись, зобов'язали Укрзалізницю повернути постраждалим вартість їхніх квитків — і це все. А тому ми створюємо спільноту й дамо справжній бій цим клятим залізничним монополістам.

Поїзд вже заїхав у міську зону, а значить, і санітарну — добре, що я не пив того чаю. Приватні будиночки й приміські складські приміщення за вікном поволі змінювались на дорожні розв'язки та висотки. Я доїдав круто зварене яйце, раз від разу опускаючи його в сіль у сірниковій коробці.

— І в нас вже є для цього план. Ми розхитаємо Укрзалізницю, як солдати, які йдуть в ногу і розхитують міст. Ми, всі тисячі членів нашої спільноти, придбаємо квитки різних нічних потягів, які одночасно курсують Україною. Це будуть квитки на верхні полиці на одну й ту саму дату. І в обумовлений час, секунда в секунду, ми всі одночасно впадемо з верхніх полиць. Від такого одночасного спрямованого прикладання ваги вагони зійдуть з рейок, пошкодять залізничне полотно. Буде багато свідків, і це добре, бо тим більше уваги ми привернемо до нашої проблеми. Укрзалізниця вже не зможе відмовчатись.

Поїзд сповільнював хід, ми прибували на станцію. Через відкриті двері купе я бачив, як у проході вишикувались пасажири, яким, очевидно, подобалося стояти у черзі.

Неподалік хтось намагався пройти поза чергою, почулось зневажливе «поїзд їде, воно лізе». Я згадав, що все ще сиджу з голим торсом, і трохи позаздрив хлопцеві у футболці зі мною.

— Ми усе вже спланували: дату, час, список поїздів, імена відповідальних за кожен поїзд, перелік людей у кожному вагоні, продумали логістику купівлі квитків — так, щоб не привернути уваги працівників Укрзалізниці. Словом, готово усе, залишилась лише вакансія лідера — людини, яка стане символом нашої боротьби, візьме на себе відповідальність за всі наші дії й представлятиме нашу спільноту публічно. У цій ролі всі ми бачимо...

Данило напнув свою футболку.

— Лише тебе.

— Доеднуйся до нас! Ми віримо в тебе!

— Очоль нас! Ти — наш герой!

Вагон спорожнів, і ми останні покидали його. Провідниця по-змовницьки підморгувала тепер уже мені. Я ступив на перон, де метушливо бігали з валізами такі ж звичайні невиразні люди, як мої супутники. Жінка в чорному вимогливо дивилась на мене й підбадьорливо запитувала:

— То що, ти готовий?

А я ж насправді давно звик падати з верхніх полиць, і ця особливість стала частиною мого життя. Для мене це такий самий атрибут поїздки у поїзді, як звук стукоту коліс на стиках рейок або спостереження за коливанням електричних дротів за вікном. У мене під час поїздок зовсім не було відрази до пасажирів, навіть якщо вони хропіли чи пітніли. І я не мав особливих претензій до Укрзалізниці, окрім хіба назви — «Південно-Західна залізниця». Але ці люди захоплювались моїми падіннями, у них була футболка зі мною, я для них був символом їхньої боротьби. І що я мав їм відповісти?